

DE BRIEF VAN JAKOBUS

Geloof dat werkt

*Een theologische verkenning en doorlopende uitleg
van de brief van Jakobus*

DS. PIETER VAN DEN BERG

Geloof dat werkt — Een theologische verkenning en doorlopende uitleg van de brief van Jakobus

© 2026 Pieter van den Berg. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelvoudigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Bijbelcitaten zijn, tenzij anders vermeld, een eigen vertaling vanuit het Grieks. Het motto is ontleend aan de Statenvertaling (1637).

ISBN: 9789465548012

*En zijt daders des woords, en niet alleen hoorders,
uzelfen met valse overleggingen bedriegende.*

JAKOBUS 1:22 • STATENVERTALING

INHOUD

Voorwoord	7
ACHTERGROND EN INLEIDING	11
De man achter de brief	13
Brief, wijsheid en profetie	20
De wereld van de eerste lezers	27
COMMENTAAR	31
Beproefd en volmaakt	33
Geloof zonder aanzien des persoons	41
De tong en de wijsheid van boven	49
Vriendschap met God of met de wereld	56
Geduld, gebed en terugkeer	62
THEOLOGISCHE LIJNEN	68
Jakobus en Paulus: rechtvaardiging herlezen	70
Jakobus en Jezus: de echo van de Bergrede	74
Jakobus en het Oude Testament	78
Een theologie van de armen	82
Lijden, geduld en hoop	86
Gebed en gemeenschap	90
Heel zijn: een visioen van volmaaktheid	94
Een brief voor vandaag	98
STUDIE EN VERDIEPING	100
Studievragen	102
Griekse kernbegrippen	107
Literatuur	109

TER INLEIDING

Voorwoord

Het was een gewone dinsdagavond in een kleine bijbelkring toen iemand na het lezen van Jakobus 2 zei: *Eigenlijk vind ik dit hoofdstuk lastig. Ik weet niet of ik wel genoeg doe.* Het bleef even stil. Iedereen herkende het. Wie de brief van Jakobus serieus leest, voelt zich al snel betrapt. Op een tong die te snel spreekt. Op een hart dat verdeeld is tussen God en de wereld. Op een geloof dat zich mooi laat uitspreken, maar soms weinig uithaalt. Deze brief laat ons niet met rust.

Toch zou het een misverstand zijn om Jakobus te lezen als een strenge leraar die ons met een lijst van eisen opzadelt. Wie goed luistert, hoort onder de vermaningen een andere toon. Jakobus noemt zijn lezers telkens *mijn geliefde broeders*. Hij spreekt over God als de Vader die royaal en zonder verwijt geeft, die ons uit vrije wil nieuw leven heeft geschonken, die grotere genade geeft en vol innig medelijden is. De vermaningen van Jakobus zijn geen voorwaarden om Gods liefde te verdienen, maar de vorm die het leven aanneemt van wie die liefde al heeft ontvangen. De vraag van die avond in de bijbelkring kreeg zo een ander antwoord: het gaat er niet om of wij genoeg doen, maar of wij leven vanuit wat God al gedaan heeft.

Dat is de spanning waarin dit boek zich beweegt. Jakobus is een brief over daden, maar hij begint bij God. Hij is praktisch tot op het bot, maar ook diep theologisch. Hij is kort, maar zijn invloed op de geschiedenis van de kerk is enorm. Kerkvaders lazen hem als een handboek voor het christelijk

leven. Luther worstelde met hem. Kierkegaard gebruikte zijn beeld van de spiegel om een hele generatie wakker te schudden. En in onze tijd, waarin geloof vaak wordt teruggebracht tot een persoonlijke overtuiging, klinkt zijn vraag opnieuw met kracht: wat betekent het om werkelijk te geloven?

Waarom dit boek

Er zijn veel uitstekende commentaren op Jakobus, de meeste in het Engels en vaak geschreven voor een vakpubliek. Dit boek wil een brug slaan. Het neemt de wetenschappelijke vragen serieus: wie de brief schreef, wanneer, voor wie, en hoe hij zich verhoudt tot Paulus en tot de woorden van Jezus. Maar het wil ook leesbaar zijn voor wie geen theologie heeft gestudeerd: voor predikanten en voorgangers die over Jakobus willen preken, voor leiders van gespreksgroepen, en voor iedere gelovige die verder wil komen dan een vluchtige lezing.

Daarom is de opzet gelaagd. Wie snel een indruk wil krijgen, kan de kaders met *kernpunten* lezen. Wie dieper wil gaan, vindt in de doorlopende tekst de achtergrond van Griekse woorden, oudtestamentische verwijzingen en de geschiedenis van de uitleg. En wie het gelezene wil laten landen, vindt aan het einde van elk commentaarhoofdstuk een korte *bezinning*, en in de bijlagen een reeks studievragen voor zes bijeenkomsten.

De opbouw

Het eerste deel verkent de achtergrond. Het begint bij de man achter de brief: Jakobus, de broer van Jezus, die van scepticus uitgroeide tot leider van de gemeente in Jeruzalem en in het jaar 62 om zijn geloof werd gestenigd. Daarna komen het genre, de datering en de opbouw van de brief aan bod, en wordt de sociale en economische wereld geschetst waarin de eerste lezers leefden: een wereld van grootgrondbezitters en dagloners, van verstrooiing en onzekerheid.

Het tweede deel volgt de brief hoofdstuk voor hoofdstuk. Elk hoofdstuk van Jakobus krijgt een eigen hoofdstuk in dit boek, met uitleg van de afzon-

derlijke perikopen, en met een paragraaf waarin stemmen uit de kerkgeschiedenis aan het woord komen. Zo wordt zichtbaar hoe deze tekst door de eeuwen heen gelezen, bestreden en geliefd is.

Het derde deel trekt de grote lijnen. Hoe verhoudt Jakobus zich tot Paulus, tot Jezus en tot het Oude Testament? Wat zegt hij over armoede en rijkdom, over lijden en hoop, over gebed en gemeenschap? En hoe komen al die draden samen in het ene visioen dat de brief draagt: een mens die heel is, onverdeeld, in zijn verhouding tot God en de naaste?

Over de vertaling

De bijbelcitaten in dit boek zijn, tenzij anders aangegeven, een eigen vertaling vanuit het Grieks. Die vertaling blijft bewust dicht bij de grondtekst. Waar Jakobus woorden herhaalt of woordspelingen maakt, probeert de vertaling dat zichtbaar te houden, ook als het Nederlands daardoor soms wat minder soepel loopt. Het verdient aanbeveling om bij het lezen een of meer gangbare Nederlandse bijbelvertalingen ernaast te leggen. Juist de verschillen tussen vertalingen kunnen het gesprek over de tekst verrijken.

Een woord van dank en een wens

Een boek als dit ontstaat nooit in afzondering. Het staat op de schouders van generaties uitleggers, van kerkvaders tot hedendaagse exegeten, en het is gevormd in gesprekken met mensen die de brief van Jakobus samen met mij hebben gelezen, bevraagd en geprobeerd te leven. Aan hen allen ben ik dank verschuldigd.

Mijn wens is eenvoudig. Dat de lezer na het sluiten van dit boek niet alleen meer weet over Jakobus, maar dat de brief zelf iets in hem of haar in beweging zet. Dat de arme in onze gemeenten een plaats krijgt. Dat onze woorden zegenen in plaats van verwonden. Dat ons gebed vrijmoediger wordt en ons geduld dieper. En dat wij, met al onze gebreken, groeien naar wat Jakobus *volmaakt en ongeschonden* noemt: mensen uit één stuk, die niet alleen horen, maar doen.

DEEL I

Achtergrond en inleiding

*Wie schreef deze brief, aan wie, wanneer en waarom? Een
verkenning van de historische en literaire wereld van Jako-
bus.*